

Juurdepääs tervishoiule ja teenuste kvaliteet: ebavõrdsus ja mitmekordne diskrimineerimine

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 21 kohaselt on keelatud igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi või etnilise päritolu, samuti usutunnistuse või veendumuste tõttu. Artikliga 35 tagatakse igäihe õigus juurdepääsule ennetavatele tervishoiuteenustele ning ravile siseriiklikes õigusaktides ja praktikas ettenähtud tingimustel.

Poliitikataust

Euroopa Liidu õigusaktid keelavad diskrimineerimise kuuel alusel: soo, vanuse, puude, usutunnistuse või veendumuste, rassi või etnilise päritolu või seksuaalse sättumuse alusel. Hoolimata sellest diskrimineeritakse inimesi sageli korraga lausa mitmel alusel – seda nimetatakse mitmekordseks diskrimineerimiseks. Näiteks etnilisse vähemusse kuuluvat eakat naisterahvast võidakse ebavõrdselt kohelda sellepärast, et ta on vana, et ta on naine ning et ta kuulub etnilisse vähemusse. Kuid samasse etnilisse vähemusse kuuluvat noort meest või vanemaelist mõnda muusse etnilisse gruppi kuuluvat naist ei pruugita samamoodi kohelda.

Õiguslikust vaatepunktist raskendavad tervishoiuteenustele juurdepääsul kogetava mitmekordse diskrimineerimise juhtumeid kaks asjaolu:

- ELi õigusaktid kaitsevad tervishoiuteenustele juurdepääsu tagamisel ainult soost, rassist või etnilisest päritolust lähtuva diskrimineerimise eest;
- ELi ja ka enamiku liikmesriikide õigusaktid ei tunnista otsesõnu mitmekordset diskrimineerimist ega sätesta selle vastu ka kaitsemeetmeid.

Sellises olukorras on mitmekordse diskrimineerimise ohvritel raske end kohtus või muu sarnase ametkonna ees edukalt kaitsta. Veelgi enam – poliitikakujundajad ei ole kohustatud arvestama tervishoiuteenustele võrdsel juurdepääsu edendavate poliitikate väljatöötamisel mitmekordse diskrimineerimisega.

FRA uuring

FRA aruanne „Juurdepääs tervishoiule ja teenuste kvaliteet: ebavõrdsus ja mitmekordne diskrimineerimine“ (*Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of health-care*) käsitleb tervishoiuvaldkonnas rohkem kui ühel alusel kogetud ebavõrdsel kohtlemist ning selles esitatakse tõendeid diskrimineerimise või ebaõiglase kohtlemise kohta. Aruanne täiendab FRA 2011. aastal ilmunud aruannet *EU-MIDIS Data in Focus 5: Multiple Discrimination*, mis keskendub etnilise vähemuse või siserändaja taustaga vastajate mitmekordse diskrimineerimise kogemustele võrreldes põhielanikkonnaga.

Viimases FRA aruandes analüüsitakse tõkkeid ja mitmekordse diskrimineerimise kogemusi tervishoiuvaldkonnas ning seda, kuidas need takistavad juurdepääsu tervishoiuteenustele. Aruande eesmärk on kaasa aidata arutelule kavandatava ELi horisontaalse direktiivi vastuvõtmise üle. See õigusakt laiendaks kaitset diskrimineerimise eest vanuse, puude, usutunnistuse või veendumuste ning seksuaalse sättumuse alusel kõikidesse valdkondadesse, kaasa arvatud tervishoidu. Aruandega püütakse parandada ka arusaamist sellest, kuidas poliitikakujundajad ja kaebuste menetlejad tegelevad mitmekordse diskrimineerimise kui probleemiga.

Metoodika

Aruanne põhineb dokumentide õiguslikul analüüsil ja sotsioloogilistel uuringutel, mis viidi läbi Austrias, Itaalias, Rootsis, Tšehhi Vabariigis ja Ühendkuningriigis. Uuringu käigus küsitleti 170 tervishoiuteenuse kasutajat, kelle puhul oli nende vanuse, soo, etnilise päritolu ja puude tõttu mitmekordse diskrimineerimise oht; lisaks küsitleti 140 tervishoiutöötajat ning võrdõiguslikkuse või tervishoiuteenuseid käsitlevate kaebustega tegelevate asutuste ja vabaühenduste esindajat. Töö käigus kogutud tõendeid analüüsiti selliste siseriiklike, Euroopa tasandi ja rahvusvaheliste õigusaktide valguses, mis käsitlevad mitmekordset diskrimineerimist tervishoiuvaldkonnas. Aruanne hõlmab kolme riskirühma, kes võivad tervishoiuteenustele juurdepääsul kogeda mitmekordset diskrimineerimist:

- naised, kes on kas sisserändajad või kuuluvad etnilisse vähemusse, sealhulgas puudega naised, kes soovivad tarbida reproduktiivtervishoiu teenuseid;
- eakad inimesed, kes on kas sisserändajad või kuuluvad etnilisse vähemusse, sealhulgas puudega inimesed;
- 18-25-aastased vaimupuudega noored, kes on kas sisserändajad või kuuluvad etnilisse vähemusse.

Põhiküsimused

FRA uuringu tulemused näitavad, et tervishoiusüsteemid võivad luua tõkkeid juurdepääsul tervishoiuteenustele või pakkuda erineva kvaliteediga teenuseid inimestele, kellel on korraga rohkem kui üks kaitstud omadus, nt sugu, puue ja etniline päritolu. Suhtlemis- ja keelebarjäärid mõjutavad näiteks paljusid rühmi, kes on diskrimineerimisvastaste õigusaktidega konkreetselt kaitstud, kuid need, kes esindavad rohkem kui ühte kaitstud omadust, peavad ületama täiendavaid takistusi. Aruande tulemused näitavad ka, et sellised tervishoiuteenuste kasutajad võivad tervishoiutöötajatega suhtlemisel kogeda ebaväärikat ja mitteustavat kohtlemist.

Tõendusmaterjalil põhinevad soovitus

FRA kogutud andmete põhjal saavad EL ja liikmesriigid astuda samme olukorra parandamiseks mitmekordse diskrimineerimise valdkonnas.

Euroopa Liidu õigus

Euroopa Liit võiks:

- sätestada võrdse kaitse kõigil ELi õiguses sätestatud alustel toimuva diskrimineerimise eest ka muudes valdkondades peale tööhõive – nagu näeb ette Euroopa Komisjoni horisontaalse direktiivi eelnõu;
- kehtestadarangemad ennetavad meetmed mitmekordse diskrimineerimise, sh soolisediskrimineerimise vastu.

Mitmemõõtmelise võrdsuse tagamine tervishoiusüsteemis

ELi liikmesriigid võiksid:

- kaaluda hoiatavama ja proportsionaalsema iseloomuga hüvitiste kasutuselevõttu tervishoiuvaldkonnas aset leidnud diskrimineerimisjuhtumite eest;
- suurendada tasuta keeleabi pakkumise võimalusi tervishoiuasutustes ja tervishoiualase info levitamisel sh tõlke- ja vahendusteenused võõrkeeleoskusteta

inimestele. See hõlmab ka viipekeelset ja muus vormis abi meele- või intellektipuudega inimestele;

- edendada positiivseid meetmeid selliste inimeste toetuseks, keda ohustab valdkondadevaheline diskrimineerimine: näiteks võimaldades etnilisse vähemusse kuuluvatel naistel saada tervishoiuteenust naissoost tervishoiutöötajatelt; rahastades kogukonnapõhiseid mobiilseid teavituspõhiseid programme, mis on suunatud erinevatele etnilistele kogukondadele ja kogukonnasisestele rühmadele; arvestades rohkem visiidiaega nendes rühmadesse kuuluvatele inimestele;
- kaaluda tervishoiutöötajatele koolituse pakkumist seoses diskrimineerimise ja mitmekordse diskrimineerimise, kultuuripädevuse ja puute mõistmisega;
- koguda süstemaatiliselt tervishoiustatistikat, mis annaks tervikpildi erinevate diskrimineerimisaluste põimumisest, sh koguda andmeid etnilise päritolu (registreerides nii sisserändajastatuse kui ka etnilise päritolu, kui see on õigusaktidega lubatud) ja puude kohta (võttes arvesse puudega inimeste inimõigusi, nagu need on sätestatud ÜRO puudega inimeste õiguste konventsioonis, nn puude sotsiaalne mudel).

Õigusabi

Euroopa Liit ja liikmesriigid võiksid:

- suurendada tervishoiuteenuste kasutajate teadlikkust kaebuse esitamise võimalustest ja mehhanismidest, seda seoses tervishoiuteenuste endakui ka diskrimineerimisjuhtumite kohta;
- kaaluda võimalusi loomaks võrdõiguslikkuse küsimustega tegelevat ühte tsentraliseeritud asutust, mis tegeleks mitmete diskrimineerimispõhjustega, kuivõrd see võimaldaks mitmekordse diskrimineerimise küsimusega tõhusamalt tegeleda. Tõhustada tuleks ka juhtumite edasisuunamise süsteeme võrdõiguslikkuse ja tervishoiuvaldkonda puudutavate kaebustega tegelevate asutuste vahel ning tõsta tervishoiuvaldkonda puudutavate kaebustega tegelevate asutuste töötajate teadlikkust diskrimineerimisvastastest õigusaktidest.

Lisateave:

FRA aruanne *Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare* on avaldatud veebilehel: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcare>

Ülevaade FRA tegevusest mitmekordse diskrimineerimise valdkonnas on avaldatud veebilehel: <http://fra.europa.eu/en/project/2011/multiple-discrimination-healthcare>

FRA – Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet

Schwarzenbergplatz 11 ■ 1040 Viin ● Austria ▲ tel +43 158030-0 ■ faks+43 158030-699 ● fra.europa.eu ▲ info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights) ■ [linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency) ● twitter.com/EURightsAgency